

Kırgız Türkçesiyle Mevlit (Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Çeviri Yazı, Sözlüklü Dizin, Tıpkıbasım)

Recep YÜRÜMEZ ve Anara YÜRÜMEZ

Ankara: Bengü Yayınları, 2023, 1. Baskı, 220 sayfa, ISBN: 978-625-6852-66-2

Nariste DARMANKULOVA¹

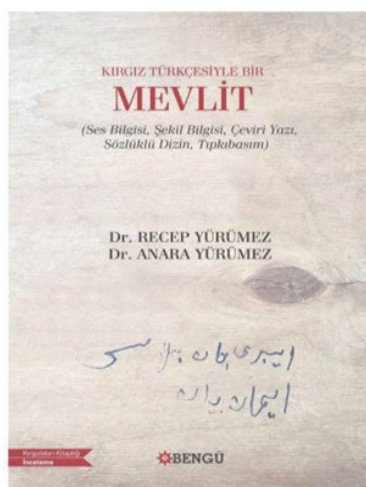
1. Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkoloji Bölümü, 2452Y0401003@manas.edu.kg

Kitap İnceleme Book Review

10.5281/
zenodo.15768979

Geliş/Received: 07.05.2025
Kabul/Accepted: 25.06.2025
Yayın/Published: 30.12.2025

Мухаммед (с.а.в.) – акыркы пайгамбар. Ал Аллахтын элчиси жана бүткүл адамзатка туура жолду көрсөткөн эң улуу жол башчы. Анын өмүрү адеп-ахлак, мээримдүүлүк, сабырдуулук жана адилеттүүлүктүн үлгүсү. Ал адамдарды биримдикке, тазалыкка жана туура ишенимге чакырып, эң жогорку үлгү боло алган. Анын сүннөтү – бүткүл мусулмандар үчүн түбөлүк жол көрсөтүүчү жарык. Аллах адамдардын ичинен эң жогорку даражадагы инсан катары Мухамедди (с.а.в.) тандап алган. Анын жарык дүйнөгө келиши да башка пайгамбар жана катардагы адамдардан өзгөчөлөнүп турат. Ал дүйнөдөн кайткандан кийин да анын үммөтү аны унуткан жок. Туулган

күнүндө адамдар чогулуп ага дубалар жана салаваттарды окушат. Пайгамбардын төрөлүшү, балалык чагы, пайгамбардык миссиясы жана өмүр жолу тууралуу баяндарды айтып, аны урматтоо жана ага болгон сүйүүсүн билдирүү максатында эскерүүлөрдү уюштурушат. Мухаммед Пайгамбар (с.а.в.) болжол менен 571-жылы (хижрий жыл санагы боюнча) рабиул-аввал айынын 12-күнү, дүйшөмбү күнү, Мекке шаарында төрөлгөн. Убакыттын өтүшү менен бул күн чоң майрам катары белгилене баштаган жана ар кандай диний жөрөлгөлөр аткарылган. Бул кылынган иштер жана диний жөрөлгө же майрамдар *мавлид* деген аталыш менен белгилүү болгон. Ислам маданиятында бул күн *Мавлид ан-Наби* деп аталат. Кыргызча *мавлид* же болбосо *маулид* деп айтылып жүрөт. Бул сөз араб тилиндеги *veladet* деген сөздөн келген. *Туулуу, туулган жер же туулган күн* деген маанини билдирет (<https://islamansiklopedisi.org.tr/mevliid>). Бул сөз Мухамеддин (с.а.в.) туулган күнүндө окулчу диний жана адабий чыгармаларга берилген жалпы аталыш. Ислам адабиятында мавлид өзүнчө бир адабий жанр катары калыптанган. Б.а мавлид – пайгамбардын төрөлүшүн, өмүрүн, кереметтерин, миссиясын баяндап, улуулугун даңазалаган адабий чыгармалар. Негизинен поэтикалык формада жазылып, ыр түрүндө окулат.

Түрк дүйнөсүндө мавлид адабий жанры кеңири тараган. Түркияда эл арасында *меvлит*, *меvлүт*, *меvлүд* деп айтылса, Азербайжанда *меvлит*, *мөхлүт*, *мөвлүдийе*, *мөвлүд*, *мөөлүд*, *мөвлидийе* деп аталат (Меммедова, 2023, б. 11). Бул түрдүн эң белгилүү үлгүсү 15-кылымда Сүлейман Челеби тарабынан жазылган. Мавлид

Vesiletü'n-necat деп аталат. Мындан тышкары Батыш Фракия жана Эгей аралдары, Босния маданиятында, дегеле Осмон империясынын карамагында болгон өлкөлөрдө, Болгария, Кавказ, Ирак, Кипр, Түндүк Македония, ошондой эле Өзбекстан, Казакстан, Татарстан, Түркия жана Кыргызстанда бул адабий жанр кеңири тараган жана мавлид күнүн белгилешет. Батыш Фракия жана Эгей аралдарын узак убакыт Осмон империясы башкаргандыктан, исламдык маданият жана диний жөрөлгөлөр анын ичинде мавлид салты бул аймакта терең тамыр жайган. Убакыттын өтүшү менен бул салт үйлөнүү тойлордо, сүннөт жөрөлгөлөрүндө, каза болгондорду эскерүүдө жана башка диний иш-чараларда колдонулган (Молламет, 2023, б. 26). Осмон империясы тарагандан кийин да, Батыш Фракиянын эли бул салтты сактап калып, аны улуттук жана диний иденттүүлүктү бекемдөөчү элемент катары колдонуп келген. Бүгүнкү күндө Эгей аралдарында мавлид айрым жамааттар тарабынан дагы деле өткөрүлүп турат. Бирок бул жөрөлгө мурункудай ачык-айкын эмес, көбүнчө аз сандагы жамааттар арасында өткөрүлөт. Босния маданиятына да мавлид салты Осмон империясы аркылуу тараган. Бул аймактарга осмондуктар курган мечиттер, медреселер мавлид салтынын сакталуусуна жана уланып кетүүсүнө себеп болгон. 20-кылымдын башына чейин босниялыктардын арасында Сүлейман Челебинин мавлиди абдан белгилүү болуп салттык мавлидге айланган. Бирок мавлид осмон түркчөсү менен окулгандыктан мавлид аземдерине катышкандардын көпчүлүгү түшүнбөй, босния тилиндеги мавлидге суроо-талап пайда болгон. Ошентип босниялык акындар босния тилинде мавлид жаза башташкан (Бачичанин, 2023, б. 40-43). Ал эми Болгарияда мавлид салты ислам динине ишенген мусулман жамааттардын арасында белгиленет. Социалисттик режим учурунда (1944-1989-жылдары) бул салт көп чектөөгө алынган жана көпчүлүк учурда мамлекеттин көзөмөлүндө болгон. Социалисттик режимдин кулашы менен (1989-2022-жылдар) Болгарияда динге чектөөлөр токтогон. Жабылган мечиттер ачылган, дин тармагындагы билим берүү жайлары кайрадан иштей баштаган (Ведат, 2023, б. 55-61). Бүгүнкү күндө Кавказ өлкөсүнүн жарымынан көбү мусулмандар (Эршахин, 2023, б. 64). Мавлид салты бул аймакта дагы деле бар. Бул аймактарда да мавлид атайын обон жана макам менен окулуп, уккан адамдар рухий тынчтыкка бөлөнүп, кээде терең ойго чөмүлүп, кээде руханий мас абалга түшүшөт. Азем учурунда жана сонунда конокторго шербет, түрдүү тамак-аштар жана таттуулар тартууланат (Эршахин, 2023, б. 67). Мындан тышкары Кавказда жашаган этностук топтордун бири черкестер, грузиндер, карачай малкар түрктөрү, кумуктарда да мавлид окуу салты бар. Бул топтор Сүлейман Челебинин мавлидинин котормосун айтып келишкен. Ал эми кумуктарда котормо мавлиддер менен бирге мавлид жазган акындар да болгон. Мисалга алсак, Абусупян Акаев. Ал бул багытта көп иштеген жана *Kaside-i Bürde Tercümesi* аттуу эмгеги белгилүү (Эршахин, 2023, б. 73-74). Ирак түркмөндөрү арасында да мавлид окутуу өтө көп кездешкен салтка айланган. Борбор шаары Багдаддан баштап, Ирактагы Керкук, Эрбил, Мосул, Салахеддин, Диала жана ушул облустарга караштуу жүздөгөн район, айыл-аймактарда жашаган түркмөндөр арасында мавлид окутуу салты негизги диндик жөрөлгө катары саналат жана уюштурулган мавлид аземдерине өтө чоң баа берилет деп айтса болот (Байатлы, 2023, б. 84). Мавлид көбүнчө дин аалымдары же мечиттеги имамдар тарабынан окулат. Кипрда мавлид салты башка көптөгөн ислам өлкөлөрүндөй негизинен мусулман коомчулугунун арасында белгиленет. Мавлидке байланыштуу салттар жана аземдер төрт негизги бөлүккө бөлүнөт. Эң эски жана биринчи азем *Мавлид кандили* деп аталат. Мавлид кандилинде мечиттерде куран окулуп, Сүлейман Челебинин мавлиди окулат (Рейханоглу, 2023, б. 111). Экинчиси *өлүмгө байланыштуу салттар, төрөлүү жана балага байланыштуу салттар*, эң акыркысы *Адактар* деп аталат. Түндүк Македонияда да Осмон империясынын бул аймакка келиши менен мавлид аземдери кылымдар бою диний жана маданий баалуулуктар катары кабыл алынган. Мавлид аземдери салтка айланган, ыйык күндөрдө же түндөрдө, өлүм, төрөлүү, сүннөт аземи сыяктуу ар кандай себептер менен уюштурулуп келген жана азыркы күндө дагы уюштурулат. Мавлид Кандили жана башка ыйык түндөрдө Үскүп, Калканделен, Гостивар, Иштип, Уструмца, Охри, Уструга жана башка ири шаарларда жана алардын тегерегиндеги айылдарда, мечиттерде мавлид окулуп келет (Исмаили, Баки, 2023, б. 133-137). Өзбекстанда пайгамбарыбыздын (с.а.в) туулгандыгы тууралуу көптөгөн китептер жазылган. Имам Барзенжинин араб тилиндеги мавлид китеби жана Хилвати Наманганинин түркчө жазылган *Mevlud un-nebi* чыгармасы мавлид аземдеринде окулат. Бул эки чыгарманы араб арибинде да, кирилл арибинде да жазылган нускасын табууга болот. Андижан, Фергана жана Наманган аймактарында имам Барзенжинин мавлид китебин окуу салтка айланган. Кашкадарыя, Сурхандарыя жана Самарканд аймактарында болсо Хилватинин мавлид китеби окулат. Бүгүнкү күндө, Барзенжинин китеби менен катар Хилватинин китебинен же айрым өзбекче нааттардан окуу салты дагы бар (Сайфуллох, 2023, б. 151). Ал

эми Татарстанда мавлид күнү белгиленет. Бул салт көбүнчө мечиттерде жана үй-бүлөлүк чогулуштарда уюштурулат. Бул күнү пайгамбарга арнап тилектер айтылып, анын өмүрүн, иш-аракеттерин эскеришип мавлиддерди окушат. Котормолор менен бирге татарлардын арасында татар тилинде мавлид жазгандар да бар. Мавлид жазган акындардын көпчүлүгү Сүлейман Челебинин мавлидинен таасирленишкен. Азыркы учурда Казань, Москва, Петербург китепканаларында татар тилинде жазылган мавлиддер бар (Сыгбатуллина, 2023, б. 166). Түркияда мавлид салты исламдын негизги майрамдарынан болуп саналат. Майрам сый-урмат менен белгиленип, көп учурда мечиттерде, коомдук жайларда жана үй-бүлө мүчөлөрүнүн арасында өткөрүлөт. Түркияда бул күндү белгилөөдө атайын иш-чаралар уюштурулат, анын ичинде Куран окуу, мусулмандар үчүн лекциялар, таасирдүү диний мугалимдердин сөздөрү жана диний музыка угуу салт болуп эсептелет. Түркчө мавлиддердин башында, албетте, Сүлейман Челебинин *Vesiletü'n-Necât* аттуу чыгармасы турат. Түрк адабиятында мавлид дегенде көбүнчө ушул чыгарма айтылат. Бирок *Mevlidü'n-Nebî*, *Mevlidü'r-Resûl*, *Mevlid-i Şerîf* сыяктуу жалпы аттар менен аталган мавлиддерден тышкары, *Vilâdet-i Resûl*, *Ümzü'l-Müznibîn*, *Kût-ı Rûhî* сыяктуу мавлиддер да бар (Билгин, 2023, б. 180).

Кыргызстанда мавлид өтө кеңири тараган эмес, абдан сейрек. Кыргыздарда мавлид окуу жана жазуу салты боюнча маалыматтар да сейрек. Дегеле, бүгүнкү күндө бул салт диний жамааттардын арасында жайылган жана айрым үй-бүлөлөрдө пайгамбар эскерилип, куран окулат жана жакшы тилектер айтылат. Мавлид түнү мавлид касидалары окулуп, пайгамбар Мухаммед (с.а.в.) жөнүндө баяндарды угуу максатында мусулмандар жыйналышат. Бүгүнкү күндө кыргызча мавлид китептери көбүнчө араб, фарсы, түрк же өзбек тилдеринде жазылган классикалык мавлиддердин котормосу же кайра иштелип чыккан варианттары бар экендигин айтып жүрүшөт. Мындан тышкары азыркы күнгө чейин сакталып келген араб тамга менен жазылган кыргызча мавлиддер да бар экендиги белгилүү болду.

Окумуштуу, илимдин кандидаттары Режеп Йүрүмез жана Анара Йүрүмездин *Kırgız Türkçesiyle Bir Mevlit (Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Çeviri Yazı, Sözlüklü Dizin, Tıpkıbasım)* аттуу китеби Түркиянын борбору Анкара шаарында, алгачкы басылышы “Бенгү” басма үйү тарабынан 2023-жылы август айында басылып чыккан. Китептин алгачкы бетинде авторлордун алгы сөзү бар жана мавлид жөнүндө кыскача маалымат берүү менен бирге адабияттагы эң белгилүү мавлиддин Сүлейман Челебиге таандык экендиги айтылат. Ошондой эле Осмон империясынын убагынан тартып азыркы күнгө чейин мавлид окуу, жазуу жана майрамдоо салты бар экендигин, бул салттын Балкан жарым аралы, Кавказ аймагы сыяктуу жерлерге чейин жайылгандыгы тууралуу айтылат. Түрк ислам дүйнөсүнүн бардык аймактарында, котормо да болсо мавлид китептери бар экендиги, бирок азыркы учурга чейин кыргыз түркчөсү менен жазылган мавлид болбогондугун автор баса белгилейт. Китептин 1-бөлүмүндө киришүү бар. Авторлор китептин кириш бөлүмүндө мавлид тууралуу кененирээк маалымат берип, түрк ислам дүйнөсүндөгү эң алгачкы жана белгилүү мавлиддер, мавлиддердин таралуу аймагын жазышкан. Ошондой эле кыргыз тили жана анын тарыхый доорлорун академик Болот Юнусалиевдин классификациясы боюнча беришкен. Андан тышкары Сүлейман Челебинин мавлиди менен жогоруда аты аталган мавлид салыштырылган. 2-бөлүмдө мавлиддин фонетикалык өзгөчөлүктөрү диахрондук изилдөөнүн негизинде изилденген. Текстте жалпы 9 үндүү тыбыш колдонулган жана булардын бешөө ичке төртөө жоон. Тарыхый түрк тилдериндеги /e/-/i/ тыбыштарынын ортосундагы é тыбышы башка тексттерде болгон сыяктуу эле мавлидде да колдонулган жана өзүнө мүнөздүү символ менен көрсөтүлгөн (Йүрүмез жана Йүрүмез, 2023, б. 19). Мындан тышкары мавлидде арабча, фарсча сөздөрдө ā, ī, ū тыбыштары колдонулган. Ал эми 3-бөлүмдө мавлиддин морфологиялык өзгөчөлүктөрү берилген. Изилденип жаткан мавлид морфологиялык түзүлүшү жагынан бай жана ар түрдүү сөз жасоо формалары менен мүнөздөлөт. Авторлор мавлиддеги сөздөрдүн белгилүү бир бөлүгүн алып уңгу мүчөгө ажыратуу менен терең изилдөөгө киришкен. Текстте айрыкча этиштен этиш жасоочу мүчөлөр кеңири колдонулган. Тексттеги айрым сөздөр уңгу мүчөгө ажыратылган жана алар сөз жасоочу мүчөлөр, көптүк мүчө, таандык мүчө, жөндөмө мүчөлөр, терс форманы уюштуруучу мүчөлөр ж.б бөлүмдөрдө жазылган. 4-бөлүмдө мавлиддин транскрипциясы берилген. 4-бөлүмдүн башында (1) *Mavlit* (2) *1967 cıldın 19 iyun* (3) *ayında öttü*

(4) *İbraycan balası* (5) *imandan* (6) 71 деп берилген. Мавлид төмөндөгүдөй башталат:

5b

Payğambarnı tuğan haberi

Müsülmānlar aytayın siz mevlidni tıñlañız
payğambarnı hālların baştan ayaq anlañız
evvel başlap aytayın bolkonluğun al burun
hālıkdan evvel yarattı payğambarnıñ nūrın
anı üçün yarattı yeti kökni cerlerni

6a

anıñ üçün yarattı
ayal menen irlerni

.....

Мавлиддин аягы:

22b

aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā şāfi’ Allāh
aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā hayru’l-halaqallāh
aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā men ehterallāh
aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā men erselallāh
aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā men zeynullāh
aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā men şerrefehullāh
aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā men keremallāh
aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā men ‘azimallāh
aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā seyyide’l-mürselin
aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā imāmu’l-müttakīn
aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā hātemu’l-nebiyyin
aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā şef‘u’l-müzenbīn
aşşelatü vesselāmü ‘aleyke yā rasūl ü Rabū’l-‘ālemīn

Мавлиддин аягында 23a (45), 23b (46) беттеринде арабча дуба жазылган. 24a (47), 24b (48), 25a’да эң биринчи мавлид айткан киши жана мавлиддин эмне экендиги, качан айтылары, сооптору тууралуу кара сөз түрүндө маалымат камтылган. 25b (50), 26a (51) беттеринде арапча дуа жазылган. 26b (52) бөлүмдө: (1) *Konuşbay* (2) *1966cı cıldın iyun ayının* (3) *cikirme tokusunda mavlit etközdük* (4) *11 dekabırda ve orozo yürdük şarşinbi küni* (5) *13çi canıbar cumā küni namāz okuduk* (6) *Cumābek azkerke ketti 1966cı* (7) *cıldın 14cü iyun ayında* (8) *mavlit* (9) *1968çi cıl 7 iyununda öttü* (10) *cumā küni* (11) *mavlit* (12) *1969 cılı mavlit ötközdik* (13) *27 may küni* деген жазуу менен мавлид аяктайт. Мавлиддеги сөздөр азыркы кыргыз түркчөсүнө окшош. Көрүнүп тургандай эле чагатай түркчөсүндөгү *bilen, ile, birle* ордуна *менен* байламтасы колдонулган.

5-бөлүмдө мавлиддеги каармандардын ким экендиги жана сөздөрдүн котормосу берилген. Эмгектин аягында китепти жазууда колдонулган адабияттар жана мавлиддин түпнускасы берилген. Төмөндө мавлиддин 5b бөлүмү берилди.

Мавлиддер боюнча бүгүнкү күндө Кыргызстанда илимий эмгектер жарыяланган эмес. Авторлор кириш сөзүндө кыргызча мавлиддер боюнча азыркы күнгө чейин илимий иштер жасалбаганын белгилейт. Болгону Аргуншахтын пикири боюнча Кыргызстандын түштүгүндө арапча мавлид окуу салты бар экендигин, бирок жазуу түрүндө кездешпегенин жана кыргызча мавлид китептеринин жок болгондугун белгилеген. Автор 2013-жылы жарымы Молдо Сабыр Досбол уулу Дүйшө Тегинге жарымы кыргыз акындарынын ырларын камтыган *Мөөлүт* аттуу чыгарма жарыялангандыгын белгилейт. Чыгарма жалпысынан диний мазмунда

жана ыр түрүндө жазылган. Чыгармада пайгамбарыбыздын (с.а.в) жашоосу да жазылгандыктан *Мөөлүт* аты берилген. Илимдин кандидаттары Режеп Йүрүмез жана Анара Йүрүмез тарабынан табылган кыргызча мавлид китеби аты аталган эмгекте алгачкылардан болуп илим дүйнөсүнө таанытылды. Авторлор бул китепти 2022-жылы каза болгон Молдо Сабыр Досбол уулу Дүйшө Тегиндин китепканасынан алгандыгын алгы сөздө белгилешкен. Аталган китептин башкы бетинде 1953-жылы басылгандыгы жазылган. Бул маалыматка таянып китепти кайрадан көчүрүү иши бу жылдан кийинки убакта болгондугун автор белгилейт.

Кыргыз түркчөсү менен жазылган бул мавлид китеби бир эле кыргыздар үчүн эмес жалпы түрк дүйнөсүнүн жазма салтындагы маанилүү ачылыштардын бири болуп саналат. Түркстандан тартып Балкан өлкөлөрүнө чейин түрк тилдеринде мавлид китептер кездешет, бирок кыргыз түркчөсү менен жазылган мындай мавлиддин илимге ушул мезгилге чейин белгисиз болуп келгени жана Кыргызыстанда мындай илимий изилдөөнүн болбогондугу бул эмгектин өзгөчө баалуулугун көрсөтөт. Араб графикасы менен жазылган мавлиддин тилдик өзгөчөлүктөрүн илимий негизде изилдөө аркылуу авторлор чагатай түркчөсүнүн азыркы кыргыз түркчөсүнө өтүү процессин даана чагылдырган мавлид экендигин көрсөтүштү. Ошондой эле бул эмгек кыргыз тилиндеги фонетикалык, морфологиялык жана лексикалык өзгөрүүлөрдү изилдөө үчүн маанилүү булак болуп саналат. Эмгектин дагы бир маанилүү жагы – авторлор буга чейин жазылган мавлидди илимий негизде изилдеп, анын фонетикалык жана морфологиялык өзгөчөлүктөрүн талдап, транскрипциясын жана мавлиддеги сөздөрдүн котормосун сунуштаганы. Бул кыргыз түркчөсүнүн өнүгүү этабын гана көрсөтпөстөн, анын лексикалык жана грамматикалык түзүлүшүнө байланыштуу маанилүү маалыматтарды берет. Мындан тышкары, кыргыз элинин диний жана маданий тарыхына да олуттуу салым кошот. Жыйынтыктап айтканда, бул эмгек тил жаатында изилдөө жүргүзгөн адистер үчүн баалуу булак боло алат. Кыргыз тилинин жазма мурасын терең изилдөөгө, диний тексттердин эволюциясын түшүнүүгө жана түрк дүйнөсүнүн маданий байланыштарын кеңири талдоого өбөлгө түзөт. Бул эмгек келечектеги изилдөөлөргө негиз болуучу маанилүү тарыхый жана лингвистикалык булак экендиги талашсыз.

Bibliyografya

- Başıcanın, F. (2023). Boşnak kültüründe mevlit ve Boşnakça mevlitler. İ. Çetin (Ed.), *Türk Dünyasında Mevlit Geleneği* içinde (s. 40-43). TDK.
- Bayatlı, N. Y. (2023). Irak Türkmeneli'nde mevlit geleneği. İ. Çetin (Ed.), *Türk Dünyasında Mevlit Geleneği* içinde (s. 84). TDK.
- Bilgin, A. A. (2023). Türkiye'de mevlit yazıcılığı. İ. Çetin (Ed.), *Türk Dünyasında Mevlit Geleneği* içinde (s. 180). TDK.
- Çetin, İ. (Ed.). (2023). *Türk dünyasında mevlit geleneği*. TDK.
- Erşahin, S. (2023). Kafkasya'da mevlit geleneği. İ. Çetin (Ed.), *Türk Dünyasında Mevlit Geleneği* içinde (s. 64, 67, 73-74). TDK.
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlid>
- İsmaili, A. ve Baki, S. (2023). Kuzey Makedonya'da mevlit geleneği. İ. Çetin (Ed.), *Türk Dünyasında Mevlit Geleneği* içinde (s. 133-137). TDK.
- Memmedova, M. (2023). Azerbaycan'da mevlit geleneği. İ. Çetin (Ed.), *Türk Dünyasında Mevlit Geleneği* içinde (s. 11). TDK.
- Mollamemet, A. (2023). Batı Trakya ve Ege adalarında mevlit geleneği. İ. Çetin (Ed.), *Türk Dünyasında Mevlit Geleneği* içinde (s. 26). TDK.
- Reyhanoğlu, G. (2023). Kıbrıs Türklerinde mevlit geleneği. İ. Çetin (Ed.), *Türk Dünyasında Mevlit Geleneği* içinde (s. 111). TDK.
- Sayfullah, S. (2023). Özbekistan'da mevlit geleneği. İ. Çetin (Ed.), *Türk Dünyasında Mevlit Geleneği* içinde (s. 151). TDK.
- Sıgbatullina, A. (2023). Tataristan'da mevlit geleneği. İ. Çetin (Ed.), *Türk Dünyasında Mevlit Geleneği* içinde (s. 166). TDK.

- Vedat, S. A. (2023). Bulgaristan’da mevlit geleneđi. İ. Çetin (Ed.), *Türk Dünyasında Mevlit Geleneđi* içinde (s. 55-61). TDK.
- Yürümez, R. ve Yürümez, A. (2023). *Kırgız Türkçesiyle bir mevlit (ses bilgisi, şekil bilgisi, çeviri yazı, sözlüklü dizin, tıpkıbasım)*. Bengü